

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС.
ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО.
СІМЕЙНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО**

З.М. Борисенко

*доктор економічних наук, професор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»*

Інституційні основи захисту конкуренції в Росії

У статті надається порівняльна характеристика Росії та України у питаннях конкурентного законодавства та повноважень органів захисту конкуренції.

В статті приводиться сравнительная характеристика России и Украины в вопросах конкурентного законодательства и полномочий органов защиты конкуренции.

The article provides comparative characteristics of Russia and Ukraine on issues of competition legislation and powers of competition protection authorities.

Ключові слова: конкуренція, захист конкуренції, монополія, антимонопольне законодавство, антимонопольний комітет.

Постановка проблеми

Захист конкуренції є однією з найбільш складних сфер державного регулювання економічних процесів у суспільстві. З одного боку, сприяння добросесній конкуренції може значно підвищити ефективність виробництва і тому держава зацікавлена у створенні рівних умов у підприємницькій діяльності для всіх її учасників, а з іншого боку, рівні умови, як правило, не влаштовують найбільш потужних гравців ринку, які насправді мають суттєві важелі впливу в суспільстві, тому часто намагаються забезпечувати для себе певні пріоритети, що порушує загальну рівність у конкуренції.

Ця об'єктивна закономірність має місце в усіх країнах світу, але у пострадянських країнах її вплив на конкурентну політику найбільш значний. Отже, характеризуючи процеси захисту конкуренції в Росії, слід зазначити, що політика сприяння конкуренції тут є одним із пріоритетних напрямків економічного розвитку, якому уряд приділяє неабияку увагу. Водночас, під впливом достатньо потужних політичних сил правила конкуренції часто порушуються. У науковій літературі лунає гучна критика цих правил [1], що на практиці призводить до концентрації економічної влади та формування величезних вертикально-інтегрованих структур, надання суттєвих переваг окремим підприємцям, недобросовісній конкуренції, безкарному отриманні монопольних прибутків тощо.

Однак, рано чи пізно все більша частина суспільства починає усвідомлювати об'єктивну необхідність створення і державного захисту рівних умов у конкуренції, тому конкурентна політика держави із року в рік поступово розвивається та удосконалюється. Росія нині відіграє провідну роль на пострадянському просторі в питаннях організації міжнародної взаємодії конкурентних органів окремих країн, проведенні спільних антимонопольних розслідувань, навчанні кадрів, розвитку відповідних напрямків економічної та юридичної науки. Вив-

чення особливостей конкурентної політики цієї потужної держави має важливе значення як для розробки шляхів покращення діяльності вітчизняного конкурентного відомства, так і для підготовки кадрів економістів та юристів у нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Окреслена тема, на жаль, дуже мало висвітлена у вітчизняній науковій літературі, тому дослідження проблем конкурентної політики Росії є надзвичайно важливим для розвитку відповідних напрямків державного регулювання економіки України.

Об'єктом цього дослідження є суспільні відносини в процесі розроблення і реалізації державної політики, спрямованої на формування ефективної соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Предметом дослідження є інституційні основи процесу реалізації державної політики захисту конкуренції в Росії та Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Фундаментом, на якому тримається система захисту конкуренції в Росії, є Конституція. Вона гарантує єдність економічного простору, вільне переміщення товарів, послуг і фінансових засобів, підтримку конкуренції, свободу економічної діяльності [2, ст. 8]. Стаття 34 Конституції проголошує, що «не допускається економічна діяльність, спрямована на монополізацію та недобросовісну конкуренцію» [2, ст. 34].

Становлення власне антимонопольного законодавства розпочалося у 1991 році із прийняттям Закону «Про конкуренцію та обмеження монополістичної діяльності на товарних ринках» (надалі – Закон про конкуренцію) [3]. У Законі були визначені організаційно-правові основи попередження й припинення монополістичної діяльності та недобросовісної конкуренції на товарних ринках у Російській Федерації (надалі – РФ). Це був перший антимонопольний закон на пострадянському просторі. Україна свій закон «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» прийняла 18 лютого 1992 року, тобто на рік пізніше [4].

Розробники закону враховували не тільки міжнародний досвід антимонопольного регулювання та розвитку конкуренції, але й особливості правової системи, а також перехідного стану економіки РФ. Відповідно, це була перша спроба створення інституційного середовища, і враховуючи швидку зміну умов, які намагалися регулювати цим законом, а також відсутність практичного досвіду, підвалини конкурентної політики виявилися мало пристосованими до економічних реалій. Саме тому за період свого існування закон декілька разів суттєво змінювали. Особливу роль тут відіграло прийняття нового Цивільного кодексу РФ та Кодексу РФ про адміністративні правопорушення. У Цивільному кодексі було зазначено, що не дозволяється використання цивільних прав з метою обмеження конкуренції, а також зловживання домінуючим становищем на ринку (ч. 1 ст. 10). У Кодексі РФ про адміністративні правопорушення було суттєво збільшено покарання за порушення антимонопольного законодавства [5].

З часом все більше уваги приділялося питанням недобросовісної конкуренції. В основних рисах це явище було окреслене у ст. 10 [3, ст. 10] Закону про конкуренцію, але по мірі розвитку ринкових відносин цієї статті стало не вистачати для припинення відповідних порушень. Сам Закон про конкуренцію не поширювався на відносини, що регулюють норми правової охорони винаходів, промислових зразків, товарних знаків та авторських прав, за винятком використання відповідних прав з метою обмеження конкуренції. Тому 18 липня 1995 року було прийнято Федеральний Закон «Про рекламу», яким у значній мірі

було врегульовано ряд проблемних питань щодо захисту від недобросовісної конкуренції. Окрім цього закону, питання недобросовісної конкуренції регулювалися Законами РФ «Про товарні знаки, знаки обслуговування та найменування місць походження товарів» (1992), «Про авторське право та суміжні права» (1993), «Про інформацію, інформатизацію та захист інформації» (1995).

Дуже складною для управління і надзвичайно соціально-важливою з точки зору інтересів суспільства є сфера природних монополій, де роль державного регулювання в усіх країнах залишається вирішальною, оскільки в цій сфері практично відсутні ринкові важелі впливу. Якщо Україна відповідний закон затвердила лише у 2000 році, то російський закон був прийнятий ще у 1995 р. [6]. Водночас, закон «Про природні монополії» поширювався лише на діяльність суб'єктів природних монополій, що регулюються федеральним законодавством. Це, зокрема, транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами, транспортування газу трубопроводами, передача електричної та теплової енергії, залізничні перевезення, послуги транспортних терміналів, портів, аеропортів, поштовий зв'язок. Тому на додаток до цього закону згодом було прийнято і ряд спеціальних законів, які регулюють окремі сфери діяльності природних монополій (наприклад, федеральний закон «Про державне регулювання тарифів на електричну та теплову енергію», «Про газопостачання в Російській Федерації», «Про електроенергетику»).

Після прийняття закону, на підставі указів Президента РФ у 1996 році було створено федеральні служби з регулювання природних монополій у галузі електроенергетики, транспорту і зв'язку. До реформи органів виконавчої влади частину повноважень цих органів було покладено на Міністерство з антимонопольної політики та підтримки підприємництва (МАП). У вересні 2001 року Президентом Росії було підписано указ про єдиний тарифний орган, який суттєво розширив повноваження Федеральної енергетичної комісії [7]. А у березні 2004 року Указом Президента РФ № 314 цю комісію було перетворено на Федеральну службу по тарифах, передавши їй колишні функції з прийняття нормативних правових актів Міністерству економічного розвитку та торгівлі, а функції з контролю та нагляду Федеральній антимонопольній службі (надалі – ФАС). Таким чином за новоствореною Федеральною службою були закріплені лише функції з встановлення тарифів, які раніше належали МАП та міністерству економіки і торгівлі. Водночас цим Указом для регулювання сфери природних монополій, крім ФАС, було створено Федеральну службу з нагляду у сфері зв'язку, (замість Мінзв'язку) та Федеральну службу з нагляду у сфері транспорту, (замість Міністерства шляхів сполучення та Мінтранспорту).

У квітні 1998 року вступив у дію Федеральний Закон «Про заходи захисту економічних інтересів Російської Федерації при здійсненні зовнішньої торгівлі товарами», необхідність прийняття якого була пов'язана із скасуванням монополії зовнішньої торгівлі, лібералізацією імпортно-експортної діяльності, що вимагало забезпечення захисту інтересів російських товаровиробників в умовах конкуренції з імпортерами. Основна мета цього закону – захист галузей російської економіки та окремих суб'єктів господарювання від негативних наслідків економічної конкуренції.

Крім зазначених законів, важливу роль у захисті конкурентного середовища в Росії певний час відігравав Закон «Про захист конкуренції на ринку фінансових послуг» [8]. Предметом регулювання цього закону були відносини, які впливають на конкуренцію на ринку цінних паперів, банківських, страхових та інших фінансових послуг. Цей закон скасований у вересні 2006 р. у зв'язку з прийняттям закону «Про захист конкуренції».

У липні 2005 р. був прийнятий закон «Про розміщення замовлень на постачання товарів, виконання робіт, надання послуг для державних та муніципаль-

них потреб» [9], яким було покладено на ФАС повноваження контролювати дотримання встановлених вимог, а у випадку виявлення порушень подавати позов до суду про визнання угод недійсними. Постановою уряду РФ від 20 лютого 2006 р. Федеральна антимонопольна служба уповноважена здійснювати контроль у сфері розміщення замовлень [10].

Отже, антимонопольне законодавство Росії постійно удосконалюється. Приймаються все нові й нові закони, вносяться зміни до старих, давно діючих законів. Так, після тривалих теоретичних дискусій та обговорень проблем практики застосування антимонопольного законодавства важливим кроком у процесі його удосконалення було прийняття нового закону «Про захист конкуренції» [11]. Він був прийнятий Державною Думою 8 липня 2006 р. та схвалений Радою Федерації 14 липня 2006 р. Цей закон замінив перший антимонопольний закон РСФСР «Про конкуренцію та обмеження монополістичної діяльності на товарних ринках» від 1991 р., закон «Про захист конкуренції на ринку фінансових послуг» від 1999 р. та ряд інших законодавчих актів Росії. По мірі виникнення методологічних та практичних проблем у застосуванні нового закону, до нього продовжують вносити зміни.

Одним з останніх законів у сфері конкуренції можна назвати Закон про торгівлю [12], який вступив у силу з 1 лютого 2010 року. Він містить ряд норм, спрямованих на удосконалення антимонопольного регулювання та розвиток конкуренції на ринку послуг роздрібної торгівлі. Зокрема, частина 1 статті 13 цього закону містить антимонопольні правила та перелік дій, які забороняються господарюючим суб'єктам, що здійснюють торгівельну діяльність, а також тим, хто постачає продовольчі товари в торгові мережі, так як ці заборонені дії можуть призвести до обмеження конкуренції, а в ст. 14 встановлено обмеження на придбання торговельних площ, що має попередити монополізацію на цьому ринку. Забороняється придбавати більше 25% площ торговельних мереж у межах конкретного суб'єкта Російської Федерації, в тому числі в межах міст чи муніципальних районів. З метою реалізації цієї норми ФАС розробила Методику розрахунку часток господарюючих суб'єктів, які здійснюють роздрібну торгівлю продовольчими товарами. Встановлені також заборони на антиконкурентні дії органів влади та місцевого самоврядування. Статтею 15 зазначеного закону їм заборонено створювати адміністративні бар'єри для здійснення підприємницької діяльності у сфері торгівлі. Зокрема, необгрунтовані перешкоди здійснення торгівлі, встановлення обмежень для споживачів у виборі суб'єктів, які надають торговельні послуги. Прийняття закону про торгівлю створює додаткові можливості для захисту прав суб'єктів господарювання від необгрунтованого тиску органів влади.

Проблеми з конкуренцією у сфері торгівлі є надзвичайно гострими і для економіки України. Але, на жаль, вітчизняне антимонопольне відомство поки що ними не опікується в достатній мірі. Досвід ФАС у питаннях регулювання послуг торгівлі та матеріально-технічного постачання є дуже корисним, оскільки в Україні ці послуги нині мають тенденцію до монополізації, що призводить до суттєвих негативних наслідків для всіх учасників процесу виробництва та споживання товарів.

Крім вищенаведених законів, робота антимонопольного відомства Росії регулюється законодавчими актами загального характеру, такими як Закон «Про уряд» та Указ Президента «Про систему та структуру федеральних органів виконавчої влади», а також цілим рядом урядових документів та відомчих нормативних актів, які спрямовані на регулювання окремих напрямів конкурентної політики.

У межах своєї компетенції ФАС Росії має право видавати власні відомчі нормативно-правові акти. Це, зокрема: Положення про територіальний орган

ФАС; Порядок проведення аналізу та оцінки стану конкурентного середовища на товарному ринку; Адміністративний регламент ФАС по виконанню державної функції щодо встановлення домінуючого положення господарюючого суб'єкта при розгляді справи про порушення антимонопольного законодавства та при здійсненні державного контролю за економічною концентрацією; Адміністративний регламент по виконанню державної функції щодо порушення та розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства; Правила передачі антимонопольним органом заяв, матеріалів, справ про порушення антимонопольного законодавства на розгляд в інший антимонопольний орган тощо.

Повноваження контролювати виконання вимог конкурентного законодавства, а також попереджувати й припиняти монополістичну діяльність та недобросовісну конкуренцію покладені на Федеральну антимонопольну службу Російської Федерації (ФАС), створену 9 березня 2004 року у відповідності з Указом Президента Російської Федерації «Про систему й структуру федеральних органів виконавчої влади» [13]. Попередником цієї служби був Державний комітет з антимонопольної політики та підтримки нових економічних структур, (створений 14.07.1990 р.), який 17 березня 1997 р. був перетворений у Державний антимонопольний комітет РФ. У вересні 1998 року в результаті об'єднання цього комітету з Державним комітетом з підтримки та розвитку малого підприємництва та Федеральною службою РФ з регулювання природних монополій на транспорті та Федеральною службою РФ з регулювання природних монополій у сфері зв'язку було створено Міністерство з антимонопольної політики та підтримки підприємництва (надалі – МАП)

Отже, ФАС створена на базі реорганізованого Міністерства антимонопольної політики та підтримки підприємництва (МАП). Указом Президента закріплено передачу ФАС функцій з контролю та нагляду, які раніше належали МАП, за винятком функцій у сфері захисту прав споживачів і підтримки малого бізнесу. Функції захисту прав споживачів були передані новоствореній Федеральній службі з нагляду у сфері захисту прав споживачів та благополуччя людини. Функції по контролю діяльності бірж передані також новоствореній Федеральній службі з фінансових ринків. Крім того, у зв'язку із перетворенням Федеральної енергетичної комісії РФ у Федеральну службу по тарифах, МАП були передані функції цієї комісії з контролю та нагляду.

Відповідно до статті 1 Положення про Федеральну антимонопольну службу, затвердженого Президентом РФ 30 червня 2004 року [14], ФАС є уповноваженим федеральним органом виконавчої влади, що виконує функції з прийняття нормативно-правових актів та контролю за дотриманням антимонопольного законодавства, законодавства у сфері діяльності суб'єктів природних монополій (у частині встановлених законодавством повноважень антимонопольного органу), реклами, контролю за здійсненням іноземних інвестицій у господарські товариства, що мають стратегічне значення для забезпечення оборони країни та безпеки держави, а також по контролю у сфері розміщення замовлень на поставку товарів, виконання робіт, надання послуг для федеральних державних потреб.

Цікаво, що відповідно до ст. 20 закону «Про захист конкуренції» одним із повноважень ФАС є надання згоди щодо виділення державної чи муніципальної допомоги. Тобто, така допомога може бути надана лише за наявності попередньої письмової згоди антимонопольного органу. Ця процедура існує в багатьох країнах. Зокрема, вона давно і успішно працює в країнах ЄС. Встановлених правил щодо надання державної допомоги повинні дотримуватися члени СОТ.

В Україні всі намагання ввести таке повноваження для АМК не отримало підтримки законодавчих органів. Більше 10 років тому назад Антимонопольним

комітетом був розроблений проект закону про державну допомогу, який Верховна Рада навіть прийняла в першому читанні. Але на тому все і скінчилося. Нині міжнародні зобов'язання України щодо державної допомоги визначені угодами СОТ і Угодою про партнерство та співробітництво з Європейським Союзом. Тому країна просто змушена зробити якісь кроки в напрямку виконання цих угод. Але реальних зрушень немає. Правда, в січні 2010 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію реформування державної допомоги [15], однак це поки що не потягло за собою серйозних наслідків. Так, у Бюджетному кодексі України, який Президент підписав 8 липня 2010 р. [16], з цього приводу немає жодного слова, хоча у вищезазначеній Концепції відмічено, що питання надання державної допомоги має регулюватися цим кодексом та іншими законами. Водночас, закон «Про державний бюджет України» (ст.33, ст.74) спрямовує на виконання окремих інвестиційних проектів величезні кошти. Так, державна підтримка реалізації інноваційних та інвестиційних проектів у реальному секторі економіки становить 1.800.000 тис. гривень, а на реалізацію інвестиційних проектів розвитку окремих регіонів передбачено 2.268.340 тис. гривень [17]. Із тексту закону, однак, не вбачається кому конкретно надаються ці кошти. Очевидно, що серйозного аналізу про вплив таких рішень на конкуренцію ніхто не здійснював. І це зрозуміло, бо немає відповідного механізму державного контролю. Як зазначено у вищенаведеній Концепції, такий контроль буде запроваджений лише після прийняття закону про державну допомогу.

Отже, в певних напрямках своєї діяльності ФАС Росії значно випереджує Антимонопольний комітет України. У нас роками тривають дискусії щодо запровадження дієвого контролю за наданням державної допомоги, а тим часом державні ресурси роздаються приватним структурам і окремим регіонам без належного обґрунтування та контролю. У Росії це повноваження антимонопольних органів давно визначено в законі і є важливим напрямком діяльності ФАС.

Федеральна антимонопольна служба офіційно визнана як орган виконавчої влади, керівництво діяльністю яким здійснює Уряд Російської Федерації. Антимонопольний комітет України не є органом виконавчої влади. Згідно із законом про АМК він є державним органом зі спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель.

Відповідно до статті 8 зазначеного Положення про ФАС, цю службу очолює керівник, який призначається й звільняється з посади Урядом Російської Федерації. Ця особа несе персональну відповідальність не лише за виконання покладених на ФАС повноважень, але й за реалізацію державної політики у встановленій сфері діяльності. Заступників керівника ФАС, їх число та кадровий склад визначає також Уряд, який має право призначати й звільняти їх з посади. Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що діяльність та кадровий склад антимонопольного органу Росії повністю залежить від Уряду Російської Федерації, який, у свою чергу, призначається Президентом Федерації за погодженням із Державною Думою.

Тут цікаво зазначити, що в Україні, на відміну від усіх пострадянських республік, діяльність Антимонопольного комітету регулюється не положенням уряду, а законом «Про Антимонопольний комітет України» [18]. Відповідно до нього Голову АМКУ на сім років призначає та звільняє Верховна Рада України, а решту 10 членів АМКУ також на сім років призначає і звільняє Президент України за поданням Уряду. Тобто, за вітчизняним законодавством вплив на формування кадрового складу АМКУ здійснюють не тільки Уряд і Президент, як це має місце в Росії, але й Верховна Рада України. Важливу роль відіграє термін призначення цих посадових осіб на сім років. Особливо це стосується голови АМКУ. За законом, передчасне звільнення голови антимонопольного відомс-

тва може бути здійснено лише за умови вчинення ним злочину та у зв'язку з неможливістю виконання обов'язків за станом здоров'я. Звільнення з інших причин є незаконним.

Положенням про ФАС такі терміни та причини не встановлені. Тобто, російський керівник антимонопольного відомства може бути звільнений Урядом РФ у будь-який час і з будь-яких причин. Все це свідчить про те, що статус вітчизняного відомства є значно вищим, що дає потенційні можливості йому бути більш незалежним, а значить і більш ефективно захищати рівні права окремих підприємців у питаннях конкуренції.

До складу Федеральної антимонопольної служби входить центральний апарат ФАС та її територіальні органи. Фінансується служба за рахунок коштів, передбачених федеральним бюджетом. У віданні ФАС нині знаходиться 82 територіальних органи (надалі – ТО), які здійснюють свою діяльність у 88 суб'єктах РФ. Тобто, деякі ТО функціонують на території декількох суб'єктів РФ. Чисельність працівників служби в регіонах становить 2647 осіб, а в центральному апараті працює 630 осіб [19]. Територіальні органи не входять до системи органів виконавчої влади суб'єктів РФ і мають централізоване підпорядкування ФАС. Місце ТО в системі антимонопольних органів, їх функції, повноваження та організація діяльності визначені відомчим нормативним актом ФАС [20].

Крім ФАС і її територіальних органів надзвичайно важливу роль у процесі захисту конкуренції в Росії відіграють суди. Відповідно до статті 52 Закону «Про захист конкуренції» рішення або припис антимонопольного органу може бути оскаржено протягом трьох місяців з дня його прийняття. У випадку подання заяви до суду чи арбітражного суду виконання припису призупиняється до вступу рішення суду в законну силу. Таким чином, оскарження в Росії користуються дуже часто. На відміну від України, де судитися з АМКУ, як правило, є марною справою, в Росії звернення до суду і, більше того, успішні звернення – є дуже частими. В Україні, за винятком окремо визначених випадків, подання заяви до суду автоматично не зупиняє виконання рішення АМК.

Сама ФАС по процедурі припинення порушень теж звертається до суду. За результатами розгляду справи про припинення порушення антимонопольного законодавства спеціально створена комісія видає відповідачу припис, який має бути виконаний у встановлений строк. Невиконання цієї вимоги є підставою для звернення ФАС до суду щодо накладення на порушника адміністративної відповідальності відповідно до Кодексу РФ про адміністративні правопорушення [5].

Більше того, оскільки в Росії існує кримінальна відповідальність за порушення антимонопольного законодавства, то ФАС тісно співпрацює з правоохоронними органами. Стаття 178 Кримінального Кодексу РФ передбачає не тільки штраф до одного млн. рублів, але й позбавлення волі до 7 років. Водночас, ФАС не порушує кримінальних справ, цим опікуються правоохоронні органи, але за поданням ФАС. Спочатку антимонопольна служба має довести факт порушення, пройти всі судові інстанції (у випадку оскарження судових рішень попередніх інстанцій), і тільки після цього, якщо суд підтвердить правомочність рішення ФАС, передавати документи до МВС для порушення кримінальної справи. Без попередньої кваліфікації справи в антимонопольному органі правоохоронні органи не можуть відкрити кримінальне провадження [21].

Висновки

Вивчення інституційних умов державного захисту конкуренції в Росії та Україні свідчить про суттєві зусилля обох країн, спрямовані на формування

ефективного ринкового конкурентного середовища. Сприяння конкуренції є одним з пріоритетних напрямків економічного розвитку, якому уряди цих країн приділяють неабияку увагу. Водночас, є і суттєві відмінності. Вони переважно стосуються статусу і повноважень органів захисту конкуренції.

Перш за все, в Україні, на відміну від усіх пострадянських республік, діяльність АМК регулюється не положенням уряду, а спеціальним законом. Якщо ФАС офіційно визнана як орган виконавчої влади, діяльність та кадровий склад якого повністю залежить від Уряду Російської Федерації, то в Україні АМК не є органом виконавчої влади. Згідно із законом він є державним органом зі спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення захисту конкуренції. Вплив на формування кадрового складу тут здійснюють не тільки Уряд і Президент, але й Верховна Рада України. Вона на сім років призначає та звільняє Голову АМКУ. Решту 10 членів АМКУ також на сім років призначає і звільняє Президент України за поданням Уряду. Дострокове звільнення цих посадових осіб можливе лише за умов, перелік яких встановлений законом. Цей перелік є вичерпним. На відміну від України, російський керівник антимонопольного відомства може бути звільнений Урядом РФ у будь-який час і з будь-яких причин, оскільки Положенням про ФАС такі терміни та причини не встановлені.

Усе це свідчить про те, що статус вітчизняного відомства є значно вищим, що дає потенційні можливості йому бути більш незалежним, а значить, більш ефективно захищати рівні права окремих підприємців у питаннях конкуренції.

Що стосується повноважень, то тут теж є певні відмінності. На відміну від АМК, ФАС має чіткі повноваження контролювати дотримання законодавства у сфері діяльності суб'єктів природних монополій, у законі чітко визначено повноваження здійснювати контроль за наданням державної допомоги, а нещодавно прийнятим законом, нарешті, регулюються проблеми з конкуренцією у сфері торгівлі. Все це надзвичайно актуально і для економіки України але, на жаль, вітчизняне антимонопольне відомство поки що ними не опікується в достатній мірі.

Отже, в певних напрямках своєї діяльності ФАС Росії значно випереджує Антимонопольний комітет України, хоча за своїм статусом вітчизняне відомство має кращі умови для об'єктивного захисту конкуренції. Так, за підсумками 2009 року загальна сума штрафів, нарахованих антимонопольною службою Росії, становила 28 млрд рублів [22]. За цей же період Антимонопольний комітет України нарахував на порушників 289,6 млн. гривень штрафних санкцій [23]. Хоча, звичайно, не тільки штрафами вимірюється результативність процесу захисту конкуренції. Головне – це стан конкурентного середовища, який в обох країнах поки що залишається далеким до оптимального. Отже, поле дії конкурентних органів ще дуже широке.

Список використаних джерел

1. *Шастистко А.* Реформа антимонопольного регулювання в Росії: по-вестка дня и дизайн дискуссии / А. Шастистко // Вопросы экономики. – 2004. – №3.
2. Конституция Российской Федерации от 12 декабря 1993 г. – М.: Юридическая литература, 1993.
3. Закон РСФСР «Про конкуренцию и ограничение монополистической деятельности на товарных рынках» от 22 марта 1991 г. [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/antimonopo>.
4. Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» від 18 лютого 1992

року // Відомості Верховної Ради України від 26.05.1992. – 1992. – № 21. – Ст. 296.

5. Федеральный закон «О внесении изменений в Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях» от 9 апреля 2007 года [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/antimonopo>.

6. Федеральный закон «О естественных монополиях» от 17.08.1995 года [Электронный ресурс] // Режим доступа : http://www.rosteplo.ru/npb_files/npb_shablon.php?id=46.

7. Указ Президента Российской Федерации «О внесении изменения в Указ Президента Российской Федерации от 29 ноября 1995 г. № 1194 «О Федеральной энергетической комиссии Российской Федерации» от 4 сентября 2001 г. [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://www.pravoteka.ru/pst/1064/531886.html>.

8. Федеральный закон «О защите конкуренции на рынке финансовых услуг» от 23 июня 1999 г. [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/antimonopo>.

9. Федеральный закон «О размещении заказов на снабжение товаров, выполнение работ, предоставление услуг для государственных и муниципальных потребностей» от 21.07.2005 г. [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/antimonopo>.

10. Постановление правительства РФ «О федеральном органе исполнительной власти, уполномоченном осуществлять контроль в сфере размещения заказов на поставки товаров, выполнение работ, предоставление услуг для федеральных государственных потребностей» от 20 февраля 2006 г. №94 [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/antimonopo>.

11. Федеральный закон «О защите конкуренции» от 26 июля 2006 г. (в редакции от 8.11.2008) [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/antimonopo>.

12. Федеральный закон «Об основах государственного регулирования торговой деятельности в Российской Федерации» от 28.12.2009 г. [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/antimonopo>.

13. Указ Президента Российской Федерации «О системе и структуре федеральных органов исполнительной власти» от 9 марта 2004 года (в ред. Указа от 20.05.2004 г.) [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://duma.consultant.ru>.

14. Положение о Федеральной антимонопольной службе (в ред. Постановления Правительства РФ от 27.10.2006 № 628, от 28.11.2006 № 724, от 08.02.2007 № 83, от 28.03.2008 № 217, от 27.10.2008 № 786, от 07.11.2008 № 814, от 29.12.2008 № 1052, от 29.12.2008 № 1063, от 15.09.2009 № 744, от 20.02.2010 № 67, с изм., внесенными Решением Верховного Суда РФ от 30.07.2007 № ГКПИ07-320) [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://duma.consultant.ru>.

15. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування системи державної допомоги суб'єктам господарювання» від 13 січня 2010 р. // Урядовий кур'єр. – 27 січня 2010 року. – №15 – С.16.

16. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. // Урядовий кур'єр. – 17 серпня 2010 року. – №151. – С.9.

17. Закон України «Про державний бюджет України на 2010 рік» від 17.06.2010 р. // Урядовий кур'єр. – 16 липня 2010 року. – №129.

18. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 р. // Відомості Верховної Ради України від 14.12.1993. – 1993. – №50. – Ст. 472.

19. Положення про територіальний орган ФАС (Наказ ФАС 15.12.2006 № 324).

20. В России вводится уголовная ответственность за нарушение антимонопольного законодательства [Электронный ресурс] // Режим доступа : http://www.fas.gov.ru/fas-news/fas-news_27391.html.

21. ФАС России увеличила объем штрафов в два раза до 28 млрд. [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://bfm.ru/news/2010/03/02>.

22. ПРЕС-РЕЛІЗ до розширеного засідання АМКУ з підбиття основних підсумків діяльності за минулий рік та визначення пріоритетів роботи на 2010 рік. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua>.